

คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน

The Characteristics of Local Leaders Resulting in Building Peace in the Community

พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ Phramaha Duangden Thitañño,
พระมหาวิรัชศักดิ์ อภินนทเวที Phramaha Weerasak Abhinandavedi,
พระมหาพงศ์ธร ธมมภาณี Phramaha Phongsathorn Dhammabhānī,
พระวีระพจน์ ชาครธมโม Phra Weerapot Phonjun,
ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ Khantong Watanapradith,
รุ่งรัตน์ สุวนาคกุล Rungrat Suwanakkul^๑

Received: February 6, 2021

Revised: August 10, 2021

Accepted: August 16, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นชุมชนที่พึงประสงค์ในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อนำเสนอองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ด้านสันติวิธี ด้านการไกล่เกลี่ย ด้านการพัฒนาผู้นำ ด้านสื่อสารสันติ ด้านผู้นำต้นแบบ ด้านพุทธวัฒนธรรม ด้านกระบวนการ ผลการวิจัยพบว่า ๑) คุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ชุมชนพึงประสงค์ พบว่า ต้องมีคุณลักษณะทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านจิตภาพ ต้องเคารพความในความแตกต่าง มีทัศนคติด้านสันติวิธี มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความเสียสละ จิตอาสา มีจิตหนักแน่น มั่นคง ไม่อคติ มีใจเป็นกลาง และสุดท้ายต้องมีความเมตตากรุณา ๒) ด้านกายภาพ ต้องมีศีลธรรม คุณธรรม จาริตประเพณีอันดีงาม ๓) ด้านสังคมภาพ ต้องใส่ใจช่วยเหลือ มีมนุษยสัมพันธ์ ๔) ด้านปัญญาภาพ พัฒนาเรียนรู้อยู่เสมอ สื่อสารเป็น รู้จักคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ไขปัญหาได้ มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่ใช้ความรุนแรง ไม่แบ่งแยกด้านเชื้อชาติศาสนา ๒) องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่น พบว่า มี ๑๓ องค์ประกอบ ได้แก่ (๑) ด้านจิตภาพ (๒) ด้านกายภาพ (๓) ด้านสังคมภาพ (๔) ด้านปัญญาภาพ (๕) ด้านอุดมการณ์ มี (๖) ด้านวิสัยทัศน์ (๗) ด้านการประพฤติปฏิบัติตน (๘) ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชน (๙) ด้านการจัดการความขัดแย้ง (๑๐) ด้านการสื่อสารอย่างสันติ (๑๑) ด้านการสร้าง ความ

^๑ หลักสูตรสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. Peace studies, Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
Email: Duangden.tun @mcu.ac.th



ร่วมมือและกำหนดจุดหมายร่วมกันของชุมชน (๑๒) ด้านพลังเรียนรู้ความคิดสร้างสรรค์ สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (๑๓) ด้านการสร้างเครือข่าย

คำสำคัญ : คุณลักษณะ, ผู้นำท้องถิ่น, ชุมชนสันติสุข

Abstract

The research article entitled “The Characteristics of Local Leaders Resulting in Building Peace in the Community” consisted of the following objectives: 1) to study the desirable characteristics of peace leaders by the community in Pathum Thani and Ayutthaya, and 2) to present the components and indicators for characteristics of peace leaders resulting in the enhancement of peace in the community. The key informants were experts from various fields; Experts on peaceful means, on mediation, on leadership development, on peaceful communication, on prototype leaders, on multiculturalism, and on facilitation process. The results of the research are as follows: 1) From studying the desirable characteristics of peace leaders by the community, it was found that there are 4 aspects of characteristics which are: 1) in the mental aspect, it requires respect in the differences, attitudes conducive to peaceful means, honesty, sacrifice, voluntary mind, a determined mind with no bias, impartiality, loving-kindness, and compassion; 2) in the physical aspect, it requires morality, virtues, and to behave traditionally; 3) in the social aspect, it requires attention, assistance, and good human relations; 4) in the intellectual aspect, it requires constant development and learning, communication skills, analytical thinking skills, problem-solving skills, good human relations, non-violence, to bring about unity together, 2) through studying the components and indicators for characteristics of local peace leaders resulting in the enhancement of peace, it was found that there are 13 components which are: 1) Mental aspect 2) Physical aspect 3) Social aspect 4) Intellectual aspect 5) Ideology 6) Vision 7) Self-conduct 8) The enhancement of community relations 9) Conflict management 10) Peaceful communication 11) Building cooperation and setting common goals of the community 12) The power of creative learning and building a learning community and 13) Network building.

Keywords: Characteristics, Local Leaders, Peaceful Community

๑. บทนำ

การจะพัฒนาประเทศให้เกิดความ “มั่นคง มั่งคั่ง เข้มแข็ง” ต้องมองให้ได้หลายมิติ ไม่ใช่แค่การเจริญเติบโตจากเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว สุขความมั่นคงของประเทศต้องมองมิติของจิตใจด้วย มองถึงความรัก ความสามัคคี การช่วยเหลือของคนในชุมชน การมีวินัย จิตสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อสังคม พหุศักยภาพประโยชน์สาธารณะ เป็นต้น แน่นอนเราไม่สามารถหวังการพึ่งพาอาศัยจากรัฐเพียงอย่างเดียวได้ เพราะรัฐเองไม่มีงบประมาณมากพอที่จะสามารถที่เข้าไปพัฒนาในทุกๆ พื้นที่ท้องถิ่นได้ ดังนั้น ชุมชนท้องถิ่นต้องลุกขึ้นมาช่วยกันพัฒนาพื้นที่ของตนเอง ด้วยอาศัยสติปัญญาความสามารถหรือต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อน การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จได้ผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก ชุมชนท้องถิ่นจะพัฒนาได้ก้าวหน้า รวดเร็ว ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีสติปัญญาความสามารถ และการได้รับการยอมรับจากชุมชน คำถามคือ คุณสมบัติผู้นำต้นแบบเช่นไรจึงจะเหมาะที่จะเป็นผู้นำชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนและมีความสุข

เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า ทุกๆ ชุมชนสังคมต้องมีผู้นำ เพราะโดยธรรมชาติ เมื่อสังคมรวมกลุ่มกันผู้นำจะถูกคัดสรรขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่เชื่อว่าทุกคนจะมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเป็นผู้นำได้ ผู้นำชุมชนสามารถเกิดขึ้นได้ ทั้งที่เกิดขึ้นทั้งโดยอำนาจหน้าที่และโดยตำแหน่ง หรือโดยบทบาท เช่น บุคคลที่มาช่วยประสานกำลังแรงใจและสมองในการทำงานร่วมกันในทางที่ดีเป็นธรรมให้กับสังคม ได้แก่ ผู้นำท้องที่ คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น คือ สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้นำหรือตัวแทนกลุ่ม/องค์กรต่างๆ เช่น ประธาน อสม., หัวหน้าคุ้ม หัวหน้าเขต, หัวหน้าหมวด หรือผู้แทนกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งก็มีหน้าที่ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน การปฏิบัติงานในทุกๆ ด้านของชุมชน ด้วยความเต็มใจ ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันไป ผู้นำชุมชนเป็นรากฐานที่สำคัญและเป็นจุดแตกหักของการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ นโยบาย โครงการหรือกิจกรรมของทุกภาคของชุมชน เพราะทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนที่มีพื้นที่ดำเนินการในชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังต้องทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ในชุมชนเพื่อลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล^๒ เพราะว่า ผู้นำชุมชน ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม ย่อมได้รับการยอมรับหรือยกย่องจากสมาชิกในชุมชนให้เป็นหัวหน้า เป็นผู้ตัดสินใจ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการปกครอง มีความเป็นผู้นำโดยชักจูงสมาชิกในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ^๓ ดังนั้น ผู้นำชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญมากใน

^๒ สำนักบริหารการปกครองท้องที่, กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย, **คู่มือคณะกรรมการหมู่บ้าน**, (กรุงเทพมหานคร: อาสารักษาดินแดน, ๒๕๕๕), หน้า ๖๗.

^๓ เจษฎา ช่อมจินทา, “บทบาทของผู้นำชุมชนในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่เทศบาลนครนครสวรรค์”, **ปริญาพหุศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๕.



การเป็นผู้กำกับพฤติกรรมของชุมชนให้มีวินัย อยู่ภายใต้กฎ กติกา ของชุมชนและบทบาทหน้าที่ ผู้นำที่ต้องรับผิดชอบต่อชุมชนหรือสังคมส่วนมาก ผู้นำต้องมีลักษณะเข้าใจในชุมชนของตนเองอย่างแจ่มแจ้ง เข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ต้องเป็นผู้รับฟังที่ดี มีความเชื่อมั่น มีความมานะ บากบั่น มีความเสียสละสูง^๔ ต้องเป็นนักบริหารซึ่งควรมีคุณลักษณะโดดเด่น มีประสบการณ์ การวางแผน การวินิจฉัยสั่งการ และการตัดสินใจ มีความสามารถด้านภาษา ด้านเหตุผล การเรียนรู้ การวินิจฉัย และมีความสามารถในการยืดหยุ่นในกรณีจำเป็น มีบุคลิกภาพ มีความรับผิดชอบ และมีวุฒิภาวะทางอารมณ์^๕ การสร้างหรือพัฒนาผู้นำท้องถิ่นชุมชนให้เป็นนักสันติภาพชุมชน ต้องมีภาวะผู้นำ เป็นการใช้อิทธิพลให้ผู้อื่นยอมปฏิบัติตาม เพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือของกลุ่ม^๖ เป็นผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ผลสำเร็จที่ดี ผลสำเร็จเป็นสิ่งที่วัดผลของภาวะผู้นำ ดังนั้น ผู้นำ จึงต้องเป็นผู้มีอิทธิพลเหนือคนอื่น ๆ สามารถทำให้คนอื่นอยากเดินตามและให้ความเคารพนับถือ เชื่อใจ และให้ความร่วมมือในการทำงาน หรือ เป็นผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ผลสำเร็จที่ดี หรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้^๗ และยังสัมพันธ์ถึงการทำคนอื่นทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจ ผู้อยู่ได้บังคับบัญชายอมรับ เคารพและเชื่อถือในตัวผู้นำ^๘

คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ความต้องการ ทศนคติของประชาชนที่มีต่อผู้นำท้องถิ่น โดยมุ่งพื้นที่ตัวอย่างในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้รู้พื้นฐานคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ชุมชนพึงประสงค์เป็นอย่างไร ซึ่งเป็นเสียงสะท้อนของคนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเป็นการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์หาความสอดคล้ององค์ประกอบและตัวชี้วัด คุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน ปัญหาความขัดแย้งของชุมชนมีสาเหตุของความขัดแย้งมาจาก ๕ ประเด็น คือ (๑) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) (๒) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) (๓) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship

^๔ กองแผนงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คู่มือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๘-๑๖๑.

^๕ กมล ฉายาวัดนะ, บริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘๓.

^๖ กมล ฉายาวัดนะ, บริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๓.

^๗ ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒๘.

^๘ วิฑูรย์ สิมะโชติ, ทฤษฎีและเทคนิคปฏิบัติสำหรับยอดหัวหน้างาน, (กรุงเทพ: บริษัทซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๘), หน้า ๑๐๔.



Conflict) (๔) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) และ (๕) ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม (Value Conflict)^๙ ผู้นำชุมชนที่ไม่เข้มแข็งมากพอย่อมไม่อาจรับมือกับความขัดแย้งที่หลากหลายภายในของชุมชนได้ และนั่นกำลังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น การเร่งสร้าง เร่งพัฒนาหาแนวทางส่งเสริมพัฒนาผู้นำชุมชนสันติภาพท้องถิ่น จึงเป็นความจำเป็นและเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้นำที่จะมารับใช้ชุมชนและนำพาสังคมให้เกิดสันติสุข

ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาสร้างนักวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นให้เกิดมีขึ้น เกิดจากผู้นำมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อทิศทางของสันติภาพที่สร้างขึ้น ผู้นำสันติภาพท้องถิ่นต้องเป็นผู้ที่สามารถทำให้คนอื่นคล้อยตามด้วยศรัทธาให้เขาฟังเราฟังความคิดอ่านของเราให้เขาอยากเดินตามเรา^{๑๐} เป็นผู้นำสามารถเอาชนะอุปสรรค มีการสื่อสารที่ดี^{๑๑} ทั้งนี้มีผู้นำเสนอคุณลักษณะผู้นำสันติภาพท้องถิ่นควรมีลักษณะทางกายและทางจิตวิทยาที่ผู้นำนั้นเกี่ยวข้อง คือความเฉลียวฉลาด (intelligence) ความซื่อสัตย์ (honesty) และความเชื่อมั่นในตนเอง (self-confidence) ดังนั้น การดำเนินการวิจัยนี้จึงมุ่งวิจัยเพื่อส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรออกแบบหลักสูตร เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดการศึกษา จัดอบรมฝึกฝนพัฒนาผู้นำในชุมชนให้มีคุณลักษณะเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนรู้ชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัวและท้องถิ่นของตนเอง จะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักความผูกพันท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง จากหลักการ และความจำเป็นดังกล่าว คณะผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเพื่อค้นหาคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน และจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน ข้อมูลที่ได้จะนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพ ตลอดจนนำไปสู่การฝึกอบรมสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุขในอนาคตต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ชุมชนพึงประสงค์ในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

^๙ Christopher Moor, *The Mediation Process: Practical Strategic for Resolving Conflict*, 2nd ed., (San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers, 1996), p.60–61.

^{๑๐} สงวน นิตยารัมภ์พงศ์, *จากรากหญ้าถึงขอบฟ้า: อดีต ปัจจุบันและอนาคตขององค์กรพัฒนาเอกชนไทย*, (กรุงเทพมหานคร: คปไฟ, ๒๕๔๔) หน้า ๒๕.

^{๑๑} สมพิศ วิทยวิเชียร, *เป็นหัวไม้ไขทาง*, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.



๒. เพื่อนำเสนอองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบการวิจัยอนาคตด้วยกระบวนการวิจัยแบบ EDR (Ethnographic Delphi Future Research) โดยศึกษาความต้องการ ความคาดหวัง ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้พื้นฐานคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นที่มาจากเสียงสะท้อนของคนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการนำมาใช้วิเคราะห์หาความสอดคล้ององค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาเอกสารมุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะผู้นำ แนวคิดด้านสันติวิธี ภาวะผู้นำนักสันติภาพโลก การจัดการความขัดแย้งด้วยหลักพุทธสันติวิธี โดยศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณ อรรถกถา หนังสือ ตำรา งานวิจัย เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๒ สร้างเครื่องมือ เครื่องมือวิจัยมี ๒ อย่าง ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi structure In-dept Interview) และแบบสอบถามเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน EDR ดังนี้

๑) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure In-dept Interview) เพื่อสอบถามข้อมูลทัศนคติความคาดหวังหรือความต้องการคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่สร้างสรรค์ชุมชนให้สันติสุขในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญถึงคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้สังเคราะห์จากการทบทวนเอกสารเพื่อรับฟังความเห็นแบบเปิด นำข้อมูลมาสร้างแบบสัมภาษณ์ และนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่านเพื่อตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC)

๒) แบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสอบถามที่เป็นมาตรวัดแบบลิเคิท (Likert's Scale) ซึ่งจะมีข้อคำถามที่ใช้วัด ๕ ระดับ (Rating scale) มีระดับความรู้สึกอย่างยิ่งมาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ ๓ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยและตามลำดับในการทำวิจัย EDR ดังนี้

๑) การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร โดยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำมารวบรวมวิเคราะห์เพื่อเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือวิจัย



๒) สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกับผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญในการทำ EDFR รอบที่ ๑ ด้วยคำถามปลายเปิดกับผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ ๓๐ ท่าน

๓) นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นของกลุ่มคนในพื้นที่ จัดกลุ่มข้อมูลที่สอดคล้องกันโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ Atlas.ti version ๘ และนำมาสรุปสร้างเป็นข้อคำถาม มาตราประเมินแบบลิเคิท (Likert Scale) ตั้งแต่ ๑-๕ คือ จากน้อยที่สุด ไปจนถึง มากที่สุด แทนค่าตัวเลขด้วย ๑, ๒, ๓, ๔, ๕ ตามลำดับ และนำกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินอีกรอบ EDFR รอบที่ ๒ โดยชี้แจงเรื่องการให้คะแนนและที่มาของการจัดกลุ่มข้อมูลและเกณฑ์การประเมิน

๕) การทำ EDFR รอบที่ ๓ โดยนำผลการประเมินที่ได้แต่ละท่านส่งกลับให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาทบทวนประเด็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ได้ ในครั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญจะได้เห็นคะแนนค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ค่ามัธยฐานของตนเองกับผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นๆ และขออนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคะแนนแต่ละองค์ประกอบกลับมาใหม่

ขั้นตอนที่ ๕ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

๑. การวิเคราะห์ โดยมี ๓ ขั้นตอน คือ รวบรวมข้อมูล เพื่อให้มีกรอบกว้างๆ และมีระบบในการศึกษาปรากฏการณ์พื้นที่ เพื่อให้สามารถสร้างสมมติฐานชั่วคราวหรือวัตถุประสงค์ได้อย่างมีทิศทางและขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างบทสรุป เพื่อตรวจสอบว่าสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับทฤษฎีหรือไม่

๒. การตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้มั่นใจในความเชื่อถือได้และความครบถ้วนของข้อมูล ใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ ๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์และ ๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม

๓. การจัดบันทึกและทำดัชนีข้อมูล หลังจากการจัดบันทึกข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะทำดัชนีข้อมูลเพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้มา เป็นการสะสางข้อมูลพร้อมกับปูพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์โดยทำดัชนีข้อมูล ๓ ชนิด คือ ดัชนีเชิงบรรยาย ดัชนีเชิงตีความ และดัชนีเชิงอธิบาย และได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ Atlas.ti version ๘ มาช่วยในการทำข้อสรุปชั่วคราว เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ EDFR ในระยะต่อไป

๔. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย EDFR ด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากการแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด-สูงสุด ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) โดยใช้โปรแกรม spss version 26 และ นำค่าสถิติที่ใช้ตีความ ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เป็นค่าที่ใช้ควบคู่กัน แสดงถึงลักษณะการเกาะกลุ่มของข้อมูล เพื่อดูว่าถ้าค่ากระจายมากแสดงว่าข้อมูลในกลุ่มมีความแตกต่างมากกว่าข้อมูลที่มี



การกระจายน้อย และทำการแปลผลการวัดการกระจายของข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลที่ได้มา มีความแตกต่างกันเล็กน้อยเพียงใด โดยดูจากค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) การสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้นำที่สร้างสันติสุขในชุมชน จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ EDFR รอบที่ ๒ และ ๓ ร่วมกับข้อเสนอแนะที่ได้มา มาใช้ในการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัด

ขั้นตอนที่ ๖ นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้นำที่สร้างสันติสุขในชุมชน ตามประเด็นที่กำหนดในวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อเป็นชุดข้อมูลในการนำไปออกแบบการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชนของโครงการวิจัยย่อยที่ ๒ ต่อไป

๔. ผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยนำเสนอเรียบเรียงสาระสำคัญตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ ๑ คุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ชุมชนพึงประสงค์ในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ชุมชนในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยากให้ผู้นำท้องถิ่นมีคุณลักษณะผู้นำสันติภาพ ดังนี้

ด้านจิตภาพ ได้แก่ ๑) การเคารพความแตกต่าง คือ ผู้นำต้องมีความเข้าใจในตัวเองและเข้าใจบริบทของพื้นที่ ๒) ทักษะคิดด้านสันติวิธี (Mind Set สันติ) ที่พึงมี กล่าวคือ การเคารพต่อกฎหมายและกติกาของสังคมมีความอดทน มีความรักในความสงบสันติภาพ สันติสุข มีอุดมการณ์และหลักการที่มุ่งมั่น รักในท้องถิ่นของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม มีจิตสำนึกที่ดีในเรื่องของการดูแลชุมชน และมีวิสัยทัศน์ในการสร้างเสริมชุมชนให้อยู่ได้อย่างสันติสุข ๓) ความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ๔) มีความเสียสละ จิตอาสา คือ การทำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ไม่ยึดประโยชน์ส่วนตัวเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ พร้อมด้านเวลาสามารถให้คำปรึกษาได้ตลอดเวลา ๕) มีจิตหนักแน่นมั่นคง คือ มีจิตอิสระไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของอำนาจหรืออิทธิพลใด มีวุฒิภาวะ ๖) ไม่อคติ มีใจเป็นกลาง มีความยุติธรรม แยกเรื่องของคนตัว ๗) มีความเมตตา ไม่ยึดถืออัตตา ของตนเป็นใหญ่ มีน้ำใจการเอื้อเฟื้อต่อกัน การรู้จักให้การมีน้ำใจซึ่งกันและกันโอบอ้อมอารีก็สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลสามารถชี้ช่องทางในการแก้ปัญหา

ด้านกายภาพ ได้แก่ พฤติกรรมทางกาย/วาจา สะอาดเป็นแบบอย่าง กล่าวคือ มีศีลธรรม คุณธรรม จาริตประพฤติอันดีงามสามารถเป็นที่นับถือของคนทั่วไป สามารถให้ลูกบ้านไว้นับถือเชื่อใจเปิดใจคุยกันได้ให้กับลูกบ้านในทุกเรื่อง

ด้านสังคมภาพ ได้แก่ ๑) ใส่ใจช่วยเหลือ คือ มีความพร้อมในการช่วยเหลือประชาชนสามารถที่จะช่วยเหลือประชาชนได้อย่างทันที ๒) มีมนุษยสัมพันธ์ดี อ่อนน้อม ต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นได้



ด้านปัญญาภาพ ได้แก่ ๑) พลังการเรียนรู้ คือ การพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความรอบรู้ด้านวิชาการ มีความสามารถรอบรู้วิชาการ พัฒนาตนเองเพื่อนำมาพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติสุข ต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรอบรู้เกี่ยวกับตัวบทกฎหมายในพื้นที่ และกฎหมายบ้านเมือง ๒) การสื่อสาร คือ การที่สามารถพูดคุยได้อย่างใกล้ชิดกับประชาชน รู้จักใช้วิธีประนีประนอม ๓) การคิดวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์ได้ถูกต้องเพื่อจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ได้ วิเคราะห์สถานการณ์และผลกระทบต่อชุมชนที่จะเกิดขึ้นได้ถูกต้อง สามารถที่จะเข้าถึงทุกปัญหาและทราบถึงความต้องการของชุมชน รู้เหตุ รู้ผล พิจารณาไตร่ตรองข้อมูลให้ถูกต้อง ๔) การจัดการความขัดแย้ง คือ สามารถแก้ไขปัญหาคความเดือนร้อนของชาวบ้านได้ มีความรู้และหาแนวทางในแก้ปัญหาให้กับประชาชนได้ ๕) การมีส่วนร่วม คือ ต้องเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ๖) การรับฟัง ในการรับฟังความเห็นของชาวบ้าน ต้องมีทักษะในการฟัง รับฟังบริบทของข้อขัดแย้ง รับฟังเหตุผลของผู้อื่น รับฟังความคิดเห็น ของผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน รับฟังความเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ชุมชนในพื้นที่ที่มีความหมายวิศกรสันติภาพท้องถิ่นในแง่มุมต่างๆ เช่น เป็นผู้สร้างสันติสุขให้กับชุมชน เป็นผู้ประสานความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้กับชุมชน, สร้างความเปลี่ยนแปลงเน้นการมีส่วนร่วม, เป็นผู้พัฒนาตนเองให้มีศักยภาพทั้งด้านองค์ความรู้และการปฏิบัติจากพื้นฐานความดีงาม, สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกลุ่มคนให้มองเห็นจุดมุ่งหมายเดียวกันสู่สันติภาพ, เป็นผู้ประสานรวมเปรียบเสมือนน้ำอันชุ่มเย็น, ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ไม่แบ่งแยกด้านเชื้อชาติศาสนา คนที่มีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมในการทำงานด้านสันติภาพในบ้าน วัด โรงเรียน และร้อยเรียงเชื่อมประสานผู้คนต่างๆ ให้สามารถมาทำงานด้วยกันได้

ในส่วนมิติของเนื้อหาของร่างหลักสูตรการเสริมเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ชุมชนท้องถิ่นร่วมเสนอเนื้อหาหลักสูตรตาม ๘ สมรรถนะ รูปแบบการอบรมที่มีความยืดหยุ่น เน้นการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างทักษะ ระยะเวลาที่ใช้อย่างน้อย ๒-๓ วัน สื่อและอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการอบรม ได้แก่ วิดีโอ, ภาพ, เสียง อื่นๆ ตามความเหมาะสมกับหัวข้อนั้น ๆ เครื่องมือในการวัดผล ประเมินผลหลักสูตร: การประเมินจากการทดลองนำไปใช้จริง สังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้อง หรือ เป็นแบบสอบถามก่อนหลัง กรณีที่ไม่ได้ลงพื้นที่จริงอีกครั้ง ในปัจจุบันจะใช้เครื่องมือ คือ การให้เขียน feeling หลังจากการอบรมแล้วคุณรู้สึกอย่างไร, Telling คุณอยากจะไปบอกผู้อื่นที่ไม่ได้มาอบรมว่าอย่างไร , willing คุณจะนำสิ่งใดไปใช้บ้าง ซึ่งถือเป็นคำมั่นสัญญา อันนี้เป็นระยะสั้น แต่ในระยะยาวถ้าเราสามารถติดตามไปได้สอบถามว่าเขานำไปใช้แล้วเป็นอย่างไร,และกรณีมีโปรเจกต์เชิญเขามาแลกเปลี่ยน การจัดรูปแบบห้อง บรรยากาศห้องอบรม: ให้เป็นการนั่งแบบสบายๆ โยกย้าย พื้นที่ได้ง่าย ไม่เป็นแบบห้องเรียน เป็นห้องที่ไม่มีเสาตรงกลาง ห้อง บรรยากาศปลอดโปร่ง ไม่อึดอัด หรือร้อน หนาว เกินไป



วัตถุประสงค์ที่ ๒ องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ หรือการทำ EDRF ซึ่งงานวิจัยทำ EDRF ๓ รอบ โดยรอบที่ ๑ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้เชี่ยวชาญ ๖ สาขา ได้แก่ ด้านสันติวิธี ด้านไกล่เกลี่ย ด้านพัฒนาผู้นำ ด้านพหุวัฒนธรรม ด้านกระบวนการ และด้านผู้นำชุมชนต้นแบบ จำนวน ๓๐ ท่าน และรอบที่ ๒ และ ๓ เป็นการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ด้วยแบบสอบถาม จำนวน ๒๔ ท่าน ซึ่งผลการทำ EDRF ทำให้ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน มี ๑๓ องค์ประกอบ ๕๖ ตัวชี้วัด ได้แก่ (๑) ด้านจิตภาพ มี ๗ ตัวชี้วัด (๒) ด้านกายภาพ มี ๓ ตัวชี้วัด (๓) ด้านสังคมภาพ มี ๒ ตัวชี้วัด (๔) ด้านปัญญาภาพ มี ๖ ตัวชี้วัด (๕) ด้านอุดมการณ์ มี ๕ ตัวชี้วัด (๖) ด้านวิสัยทัศน์ มี ๕ ตัวชี้วัด (๗) ด้านการประพฤติปฏิบัติตน มี ๓ ตัวชี้วัด (๘) ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชน มี ๓ ตัวชี้วัด (๙) ด้านการจัดการความขัดแย้ง มี ๓ ตัวชี้วัด (๑๐) ด้านการสื่อสารอย่างสันติ มี ๕ ตัวชี้วัด (๑๑) ด้านการสร้างความร่วมมือและกำหนดจุดหมายร่วมกันของชุมชน มี ๖ ตัวชี้วัด (๑๒) ด้านพลังเรียนรู้ความคิดสร้างสรรค์ สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ มี ๔ ตัวชี้วัด (๑๓) ด้านการสร้างเครือข่าย มี ๔ ตัวชี้วัด

การค้นพบองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้นำที่สร้างสันติสุขในชุมชน ตามประเด็นที่กำหนดในวัตถุประสงค์การวิจัย เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่จะถูกนำไปออกแบบการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชนของโครงการวิจัยย่อยที่ ๒ ทั้งนี้ข้อมูลที่ค้นพบจะถูกแปลผล ตีความ ขยายขอบเขตปรากฏแทรกในเนื้อหาของหลักสูตรในบริบทความหมายของการฝึกอบรมเพื่อการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม...ความสำคัญ...ประโยชน์...ประเภท...กระบวนการฝึกอบรม.เทคนิคการฝึกอบรม องค์ประกอบผลการประเมินผลการฝึกอบรม. ทั้งนี้ จะเป็นการส่งต่อกระบวนการฝึกอบรมในมิติของการจัดการศึกษาระดับชุมชนท้องถิ่นในลำดับต่อไป

๕. อภิปรายผลการวิจัย

๑. คุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ชุมชนพึงประสงค์ในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากผลการวิจัยที่พบว่า คุณลักษณะผู้นำสันติภาพท้องถิ่นต้องมีคุณลักษณะทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านจิตภาพ ด้านกายภาพ ด้านสังคมภาพ ด้านปัญญาภาพ โดยมีรายละเอียดที่ชุมชนต้องการ คือ ด้านจิตภาพ ต้องเคารพความในความแตกต่าง มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละ จิตอาสา ไม่อคติ ด้านกายภาพ ต้องมีศีลธรรม คุณธรรม จาริตประพฤติอันดีงาม ด้านสังคมภาพ ต้องใส่ใจช่วยเหลือ มีมนุษยสัมพันธ์ดี และด้านปัญญาภาพ พัฒนาเรียนรู้อยู่เสมอ สื่อสารเป็น เป็นผู้ประสาน มีมนุษยสัมพันธ์ดี สอดคล้องกับสมคิด สกฤตสถาปัตย์ ที่ได้ศึกษารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพในการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน ซึ่งพบว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย การมีศักยภาพการใช้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นฐาน การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงถึงความเป็น

ปัจเจกบุคคล การกระตุ้นการใช้ปัญญา และการใช้อธิปไตยอย่างมีอุดมการณ์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อปัจจัยนำเข้ามีพลังขับเคลื่อน การบวนการเปลี่ยนแปลงสมดุล บริบทเหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้แบบพอเพียง^{๑๒} สอดคล้องกับ นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม” ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำที่ดีตามหลักพุทธธรรมผู้นำที่ดีจะต้องยึดหลัก “ธรรม” เช่น พรหมวิหาร ๔ ธรรมาธิปไตยพละ ๔ และสัปปริยธรรม ๗ เป็นต้น ผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ตามแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำจากแนวคิดของตะวันตกและจากหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนานั้นประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๓ ประการคือ หลักการครองตน ครองคน และครองงานโดยมุ่งเน้นให้ผู้นำเกิดการพัฒนาด้านการพัฒนาคนและการพัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพที่สมบูรณ์แบบทั้ง ๒ ด้าน คือ (๑) คุณภาพด้านความสามารถเพื่อทำให้ผู้นำเกิดการพัฒนาด้านพัฒนาคนและพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ให้ความสำคัญเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์อยู่เสมอ (๒) คุณภาพด้านจิตใจเพื่อทำให้เกิดการยกระดับจิตใจผู้นำให้มีคุณธรรมจริยธรรม เห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนรวมเป็นหลัก^{๑๓}

ผู้นำที่ดีต้องไม่มีอคติเป็นกลางพร้อมที่รับฟังและเป็นสื่อกลางในการประสานทุกฝ่าย ประเด็นเหล่านี้สอดคล้องกับการเป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนา ตามผลการวิจัยของ พระครูพิณิจรัตนกร (อนุสรณ์ ฐานทตโต) ที่ได้ศึกษา “การประยุกต์ใช้พรหมวิหารธรรมในการสร้างสันติสุขใน อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ (การพัฒนาสังคม)” พบว่า ผู้นำมีหลักพรหมวิหารธรรมมีความสำคัญต่อการสร้างสันติสุขในตำบลบางแก้ว คือ ๑) ด้านเมตตาควรมีการแบ่งปันช่วยเหลือกัน ๒) ด้านกรุณาควรช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอและด้อยโอกาสเมื่อมีโอกาส การช่วยเหลือคนที่ทุกข์ให้พ้นทุกข์ ๓) ด้านมุทิตาควรไม่อิจฉาหรืออิจฉาร้าย และ ๔) ด้านอุเบกขาควรวางเฉยในสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้อง ไม่เข้าเติมเมื่อผู้อื่นทำผิดพลาด ควรให้กำลังใจ ทำให้ประชาชนในชุมชนมีความรักความปรารถนาดีต่อกัน ผู้นำควรให้ความสำคัญโดยการส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นและส่วนรวม ฟังความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล^{๑๔}

^{๑๒} สมคิด สุกุลสถาปัตย์, รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพในการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒), หน้า ๑๓๘.

^{๑๓} นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย, “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์: ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๑๔} พระครูพิณิจรัตนกร (อนุสรณ์ ฐานทตโต), “การประยุกต์ใช้พรหมวิหารธรรมในการสร้างสันติสุขใน อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ (การพัฒนาสังคม)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.



๒. องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญ ๖ สาขา ได้แก่ ด้านสันติวิธี ด้านไกล่เกลี่ย ด้านพัฒนาผู้นำ ด้านพหุวัฒนธรรม ด้านกระบวนการ และด้านผู้นำชุมชนต้นแบบ สัมภาษณ์จำนวน ๓๐ ท่าน และตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๔ ท่าน ได้สะท้อนคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน ทำให้ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน ซึ่งมี ๑๓ องค์ประกอบ ๕๖ ตัวชี้วัด สอดคล้องกับปัลลัญภูมิพาคม ได้ศึกษารูปแบบภาวะผู้นำและประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีวิสัยทัศน์ที่ดี มีความสามารถในการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต มีความรู้ความเข้าใจในการวางแผน การมองการณ์ไกล มีความสามารถรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ มีความสามารถเชิงรุกในการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน และในส่วนประเด็น ๑๓ องค์ประกอบ ๕๖ ตัวชี้วัด^{๑๕} ยังสอดคล้องกับ วรภาส ประสมสุข และ นิพนธ์ กินาวงศ์ ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม” พบว่า หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารการศึกษา มีจำนวน ๒๑ หลักธรรม แยกตามหลักการครองตน การครองคน และการครองงาน ได้ดังนี้ การครองตน สอดคล้องกับ ๑๙ หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตา โยนิโสมนสิการ ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ ธรรมทำให้งาม ๒ ธรรมมีอุปการะมาก ๒ กุศลมูล ๓ สันโดษ ๓ สุจริต ๓ อธิปไตย ๓ ขรवासธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ อธิษฐานธรรม ๔ เบญจธรรมพละ ๕ กัลยาณมิตรธรรม ๗ สปัปฺริสธรรม ๗ อริยทรัพย์ ๗ และทศพิธราชธรรม การครองคนสอดคล้องกับ ๑๕ หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตา โยนิโสมนสิการ ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ ธรรมทำให้งาม ๒ กุศลมูล ๓ สุจริต ๓ อธิปไตย ๓ ขรवासธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ กัลยาณมิตรธรรม ๗ สปัปฺริสธรรม ๗ อปริหานิยธรรม ๗ อริยทรัพย์ ๗ และทศพิธราชธรรมการครองงาน สอดคล้องกับ ๑๐ หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตา โยนิโสมนสิการ ธรรมทำให้งาม ๒ ธรรมมีอุปการะมาก ๒ สุจริต ๓ อิทธิบาท ๔ พละ ๕ ขรवासธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ และสปัปฺริสธรรม ๗ นอกจากนี้ ยังพบว่า มีจำนวน ๗ หลักธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารการศึกษาด้านการครองตน การครองคน และการครองงาน ได้แก่ กัลยาณมิตตา โยนิโสมนสิการ ธรรมทำให้งาม ๒ สุจริต ๓ ขรवासธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ และสปัปฺริสธรรม ๗^{๑๖}

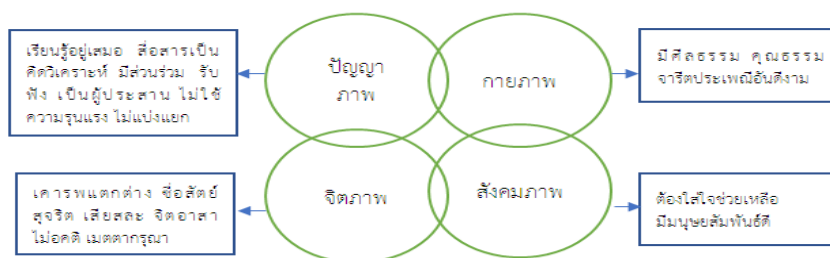
^{๑๕} ปัลลัญภูมิพาคม, รูปแบบภาวะผู้นำและประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒๐-๒๒๔.

^{๑๖} วรภาส ประสมสุข และ นิพนธ์ กินาวงศ์, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธ”, *วารสารศึกษาศาสตร์*, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (พฤศจิกายน ๒๕๔๙-มีนาคม ๒๕๕๐): ๖๓-๘๔.

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ พระมหาปุณณวิทย์ ปุณณวิชิโย (ตะกระโทก)^{๑๗} กล่าวถึงภาวะผู้นำไว้ใน “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการ ตามทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครราชสีมา” ว่า คุณลักษณะของผู้นำที่พึงประสงค์มี ๖ ด้าน เช่นสติปัญญา เป็นต้น นอกจากนี้ผู้นำที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพราะมีความจำเป็นและความสำคัญต่อความสำเร็จต่อองค์กร ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น สามารถประสานชักนำคนอื่นให้เกิดความเชื่อมั่นพร้อมที่จะปฏิบัติตาม ฉะนั้นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารและผู้นำที่ประสบความสำเร็จคือวิสัยทัศน์ ซึ่งจะช่วยให้คาดคะเนและใช้ประโยชน์จากการคาดคะเนได้ดีกว่าผู้อื่น จากการที่มองเห็นอนาคตได้ชัดเจน ทำให้สามารถเตรียมการแก้ปัญหาและเตรียมการดำเนินการไปสู่จุดหมายอย่างได้ผล จุดหมายที่ต้องการต้องเป็นจุดหมายที่พึงามถูกต้องตามธรรม เป็นประโยชน์สุขที่แท้จริงยั่งยืนมั่นคง ไม่ใช่ประโยชน์ที่ไม่แท้จริง

๖.องค์ความรู้ใหม่จากผู้วิจัย

จากการได้ศึกษาคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน พบองค์ความรู้ที่สะท้อนผ่านมุมมองของผู้วิจัยในฐานะการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น ต้องพัฒนาฝึกอบรมให้ครบ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านจิตภาพ ๒) ด้านกายภาพ ๓) ด้านสังคมภาพ ๔) ด้านปัญญาภาพ จึงจะครบองค์ประกอบของการพัฒนาที่สมบูรณ์แบบ ดังนี้



ภาพโมเดล: คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน

ผู้นำที่ได้รับการพัฒนาให้มีคุณลักษณะดังกล่าว ย่อมเป็นลักษณะของผู้นำที่มีความสามารถรอบด้าน ทั้งความรู้ความสามารถ ทักษะด้านสังคมและการรู้จักควบคุมอารมณ์ ย่อมเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต รู้จักวางแผน วิเคราะห์ข้อมูล

^{๑๗} พระมหาปุณณวิทย์ ปุณณวิชิโย (ตะกระโทก), “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการ ตามทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.



มองสถานการณ์และแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้ทันที่ มีวิสัยทัศน์ ในการนำองค์กรชุมชนให้ประสบความสำเร็จ จูงใจให้เกิดการยอมรับของเพื่อนร่วมงานได้เป็นอย่างดี สามารถประสานชักนำคนอื่นให้เกิดความเชื่อมั่นพร้อมที่จะปฏิบัติตาม

๗. สรุป

สังคมชุมชนท้องถิ่นจะเจริญหรือเสื่อมย่ำแย่ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยหลายๆ อย่าง แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญ คือ ผู้นำท้องถิ่นที่มีศักยภาพความรู้ความสามารถ มีทักษะประสบการณ์ หรือมีอิทธิพลต่อการชักนำหรือตัดสินใจต่อทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเอง ทุกชุมชนท้องถิ่นมีต้นทุนทางสังคมที่แตกต่างกัน แต่ผู้นำที่มีสมรรถภาพย่อมสามารถฟันฝ่าอุปสรรคนำพาสังคมให้เกิดสันติสุขได้ เมื่อภาวะผู้นำหรือคุณสมบัติผู้นำมีความจำเป็นต่อสังคม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องค้นหาหรือต้องสร้างพัฒนาผู้นำที่มีคุณสมบัติดังกล่าว การค้นพบองค์ประกอบและดัชนีชี้วัดคุณลักษณะหรือสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในชุมชน จึงช่วยให้เกิดแนวทางการสร้างหลักสูตรเพื่อฝึกอบรม เพื่อพัฒนาผู้นำท้องถิ่น เป็นการสร้างผู้นำและเตรียมความพร้อมติดอาวุธให้ผู้นำท้องถิ่นได้มีพลังและความมั่นใจ เพื่อการเข้าไปแก้ไข ปัญหาความขัดแย้ง หรือเข้าไปทำงานรับใช้สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังจะก่อให้เกิดกระบวนการการจัดการศึกษาในภาคชุมชนท้องถิ่นที่ยั่งยืน ซึ่งชุมชนสังคมท้องถิ่นเป็นผู้ร่างขอบเขตเนื้อหาของหลักสูตรเอง เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กมล ฉายาวัฒน์. **บริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด. ๒๕๕๔. หน้า ๑๘๓.
- กมล ฉายาวัฒน์. **บริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด. ๒๕๕๔. หน้า ๑๕๓.
- กองแผนงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. **คู่มือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจ. ๒๕๕๖. หน้า ๑๕๘-๑๖๑.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ๒๕๔๓. หน้า ๒๒๘.
- วิฑูรย์ สิมะโชติ. **ทฤษฎีและเทคนิคปฏิบัติสำหรับยอดหัวหน้านาน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด มหาชน. ๒๕๓๘. หน้า ๑๐๔.
- สงวน นิตยารัมภ์พงศ์. **จากรากหญ้าถึงขอบฟ้า: อดีต ปัจจุบันและอนาคตขององค์กรพัฒนาเอกชนไทย**. กรุงเทพมหานคร: คปฟ. ๒๕๔๔. หน้า ๒๕.



สมพิศ วิษณุวิเชียร. **เป็นหัวไม้ใช้หาง**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๒. หน้า ๑๑.

สำนักบริหารการปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. **คู่มือคณะกรรมการหมู่บ้าน**. กรุงเทพมหานคร: อาสารักษาดินแดน. ๒๕๕๕. หน้า ๖๗.

วรภาส ประสมสุข และ นิพนธ์ กินาวงศ์. “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธ”. **วารสารศึกษาศาสตร์**. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๙-มีนาคม ๒๕๕๐: ๖๓-๘๔.

เจษฎา ช่อมจันทา. “บทบาทของผู้นำชุมชนในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่เทศบาลนครนครสวรรค์”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๖.

นันทวรรณ อีสรานุวัฒน์ชัย. “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์: ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ปิลัญ ภูมิพิพาคม. รูปแบบภาวะผู้นำและประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

พระครูพินิจรัตนกร อนุสรณ์ ฐานทตโต. “การประยุกต์ใช้พรหมวิหารธรรมในการสร้างสันติสุขในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ การพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาปณวิทย์ ปุณณวิชัย ตะกระโทก. “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการ ตามทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

สมคิด สกฤตสถาปัตย์. รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

ภาษาอังกฤษ

Christopher Moor. **The Mediation Process: Practical Strategic for Resolving Conflict**. 2nd ed.. San Francisco. CA: Jossey-Bass Publishers. 1996. p.60-61.

